

Никола Каранџулов

Никола Каранџулов (1876 – 28. VII 1904) е македонски учител, револуционер и војвода на Македонската револуционерна организација. Се школувал во Прилеп, Битола, Ќустендил и во Загреб. Како учител во Прилеп (1898–1899) раководел со ОК на ТМОРО. Бил уапсен во март 1903 година, но избегал од затворот во Битола. Учествувал на Прилепскиот конгрес во 1904 година. Тешко ранет во борба со османлиска воена единица, на негово барање бил застрелан.

Никола Каранџулов е роден во 1876 година во Прилеп. Потеклото на неговото семејство било од село Вранче, а неговиот татко, Диме, бил трговец. Најстариот брат на Никола Иван (? - 1897) отворил кафе во центарот на Софија, кое станало свртувалиште на македонските дејци. Неговиот друг брат, Георги (1868 - 1951) бил исто така македонски емигрантски деец.

Основното образование Никола го добил во родниот град. Во учебната 1890/1891 година завршил III клас во Прилепското машко училиште. Во учебната 1891/1892 година Каранџулов завршил 4-ти клас во Битолската прогимназија. Во учебната 1892/1893 година, како 16-годишник бил назначен за учител во прилепското село Селце. Во ова село тој почнал да пишува револуционерни стихови.

Во 1893 година заминал да учи во Педагошката школа во Ќустендил. Во 1894 година тој основал револуционерен кружок во училиштето. Но, поради своите активности по две години бил исклучен од училиштето. Во септември 1895 година образованието го продолжил во Педагошкото училиште во Загреб. И во Загреб тој продолжува да пишува песни во кои, покрај тежнението за националното ослободување, се пројавува и потребата за социјална правда.

По завршувањето на образованието, во есента 1896 година, Никола Каранџулов се вратил во Прилеп, каде бил назначен за учител. Покрај учителската работа, тој веднаш влегол во ново формирано комитет на ТМОРО заедно со воспитаници на солунската гимназија. Комитетот бил предводен од Даме Груев, а поттик на револуционерното движење во градот го давала и четата на Димо Дедото, која дошла во 1895 година.

Куката на Каранџулов во Врбеско Маало била јавка на Организацијата. Во неа се јавувале и престојувале нелегални активисти, како и ранети четници. Во оваа активност на Никола му помагала неговата омажена сестра Захарија (Заха) Дамева х. Јовкова, која живеела во куќата на Каранџулови. Исто така, Никола Каранџулов заедно Атанас Иванов, бил одговорен за пушките, кои се транспортирале по каналот Штип - Велес - Градско - Прилеп и се складираше во пештера во месноста Мечка над Селце и потоа со нив се вооружувале селата во Мариово.

Во учебната 1898/1899 година, Каранџулов станал раководител на околинскиот револуционерен комитет и директор на прогимназијата, откако дотогашниот директорот Стојан Димитров Лазов и раководителот на револуционерниот комитет бил уапсен и интерниран. Иако наставничкото тело го избрало Каранџулов за в.д. директор на прогимназијата, со оваа одлука не се сложила Прилепската егзархиска општина, која на тоа место го назначила Георги Чкатров. Тоа довело до судир меѓу двете страни, по што Каранџулов го напуштил градот.

Во наредната учебна 1899/1900 година, Никола Каранџулов станал учител во Куманово, каде истовремено го раководел и Кумановскиот револуционерен комитет. Потоа од 1900 до 1902 година бил главен учител во Кривка Паланка, каде истовремено бил и претседател на окружниот комитет на Македонската револуционерна организација. Каранџулов го зајакнал каналот за илегални дејци и пренос на оружје и пошта. Во тоа време тој бил познат под псевдонимот Барнсон. До крајот на 1902 година, во областа каде што дејствувала српската пропаганда, се случиле неколку откритија кои го компромитирале Каранџулов. Но, иако немаше докази, во есента 1902 година тој бил принуден од властите да се врати во Прилеп.

По враќањето во родното место, Каранџулов повторно застанал во првите редови на револуционерниот комитет. На крајот на годината тој беше избран за прв делегат на подготвениот окружен конгрес во Битола, како човек кој бил запознаен со состојбата и во битолскиот и во скопскиот револуционерен округ. И покрај забраната за напуштање на Прилеп, Каранџулов пристигнал во Битола, но конгресот не се одржал, бидејќи претседателот на окружниот комитет Анастас Лозанчев заминал да учествува на

Солунскиот генерален конгрес, каде што било одлучено за востанието. Каранџулов се спротивставил на избрзаните одлуки затоа што округот не бил подготвен за востание и се спротивставува на испраќање на делегат на генералниот конгрес без да биде избран на претходен окружен конгрес.

Заради напуштање на Прилеп, Каранџулов бил уапсен и однесен во Битолскиот затвор. После два месеци, тој беше ослободен со амнестијата дадена во рамките на Падарските реформи и се вратил во Прилеп. По враќањето во родниот град тој повторно ја презел организациската работа, бидејќи веќе беше познато дека било донесено решение да се крене востанието. Комитетот ја засилил активноста за собирање пари за оружје, при што самиот Каранџулов продал голем дел од имотот на неговиот татко и ги ставил парите во касата на Комитетот.

Во март 1903 година, на Велики петок, на сред чаршија, Каранџулов повторно бил уапсен од прилепската полиција. Тој бил однесен во Битола и осуден на 6 години. Казната ја одржувал во затворот во Битола - првично во Централниот затвор Катилхане, а подоцна под многу полоши услови во Тимархан. По Илинденското востание, затворот бил преполн со Македонци. Под водство на Каранџулов, со лажици, вилушки и парчиња железо, три недели затворениците копале тунел под сидовите на Тимархан,. Учителката Евридика тајно им носела алатки и киселина во шишиња за лимонада за да ја омекне почвата. Ноќта на 1/14 март, 32 лица успеале да избегаат низ шестметарскиот тунел и, пречекани од луѓето на Комитетот, прво се скриле во околината, а потоа заминале за Костурско. Бегалците дошле до Рулска река и Кономлади и се придружиле на костурските чети предводени од Митре Влаот. Каранџулов, заедно со својот придружник, Најдо Песталец, тргнал кон Прилепско и, избегнувајќи ја потерата, успеал да безбедно да влезе во градот. За ова бегство во Мариово била испеена народна песна.

Во Прилеп Каранџулов има тешка задача да ја исправи на нозе револуционерната организација која била лошо погодена со уништувањето на прилепската чета во Студенчиште над Беловодица, предводена од нејзиниот раководител Тале Христов и од последователното востание. Каранџулов, заедно со Пере Тошев и Ѓорче Петров, кои се криеле во Прилеп, како и Даме Груев, кои бил на обиколка во Струмичко, Воденско и Тиквешко, одлучиле дека проблемите можат да се решат на конференција на која би се донеле мерки за справување со проблемите и изнаоѓање начини за реорганизација на револуционерната мрежа, како и за кревање на духот на револуционерните дејци и населението.

Од прилепскиот комитет било решено да се обезбеди домаќинство, бидејќи околијата беше најмалку настрадана од округот. Каранџулов ги одржувал односите со околината и како резултат на неговите активности му се јавиле значителен број на дејци на Организацијата. Така доаѓа до Прилепскиот конгрес на ТМОРО, одржан од 2 мај до 5 јуни 1904 година, чие организирање во најголем дел се должи на Каранџулов и Питер Ацев. На Конгресот, Каранџулов се обидува да одржи помирувачка позиција помеѓу двата спротивставени ставови за иднината на Организацијата – на краен демократизам на Пере Тошев и целосниот централизам на Даме Груев. Каранџулов и Узунов го смириле конфликтот меѓу Георги Пешков и Груев, кого Пешков го обвинува за лошите резултати на востанието.

На Конгрес Каранџулов бил назначен за инструктор-ревизор на четите во прилепската револуционерна област, со помош на војводата Ацев. Каранџулов прво реши да влезе во градот и да ја стабилизира состојбата таму. Ацев се спротивставува поради загриженоста за безбедноста и потенцијалните компликации и посочува да остане со четите за да ги зајакне револуционерните комитети во околината. Сепак, Каранџулов влегува во Прилеп и се обидува да се справи со врховистичките тенденции. Меѓутоа, откако не успева, по шест седмици на 27 јули (9 август), заедно со Крсто Гермов и Спасе Дограмаџијата тој се вратил во четата која била лоцирана во селото Селце, на 3-4 км од градот.

Вечерта на 27 против 28 јули (9/10 август), одредот на Ацев, кој броел 15 души, го напушти Селце. Водени од курир, тие се сместуваат под Марискиот премин, кој води низ Бела Чешма и Кохран до Мариово. Во зората, од Селце се појавиле коњаници, а друг аскер се движел кон Бела Чешма по Бузанскиот пат за Кохран, несвесни за присуството на четата. Четата побрза да се повлече, мислејќи дека аскерот веќе го прфрлил билото, но, наидува на него, отвора оган и се повлекува кон Црвените стени. Турците имале убиени 1 јузбашија и 15 војници, како и 1 тешко ранет извршител. Сепак, за време на повлекувањето Каранџулов беше тешко ранет во грбот. На барање на Каранџулов, тој беше застрелан од четник Коце Велмевчето. Останатите четници се спасени, оставајќи го само стариот другар на Каранџулов, Најдо Песталец, кој бил сериозно ранет.